

Fråga om en socialförvaltning, under åberopande av ett förtryckt medgivande i en ansökan om bistånd, har varit berättigad att inhämta vissa uppgifter om den enskildes ekonomiska förhållanden trots att uppgifterna inte hade någon betydelse i ärendet

---

I en anmälan till JO framförde AA klagomål mot Enskede-Årsta stadsdelsnämnd i Stockholms kommun. AA anförde därvid bl.a. följande. Han är synskadad och har haft ledsagarservice sedan år 1982. Ledsagarservicen är inte avgiftsbelagd. Hans ekonomi har ändå utretts av stadsdelsförvaltningen, och detta har skett utan att förvaltningen hade träffat någon överenskommelse med honom om det.

AA fogade till sin anmälan bl.a. en skrivelse till honom från Enskede-Årsta stadsdelsförvaltning. I den anfördes bl.a. följande.

Inkomstuppgifter för avgiftsberäkning inom äldreomsorgen för år 2005

Din avgift för äldreomsorg beror dels på dina inkomster, boendekostnad och dels på hur mycket hjälp du får.

Stockholms stad har inhämtat uppgifter om garantipension, tilläggspension, boendekostnad och bostadstillägg från Riksförsäkringsverket samt inkomst av kapital från Skatteverket. Dessa uppgifter finns redovisade på baksidan av detta papper

Vi ber dig kontrollera dessa uppgifter och komplettera med eventuellt andra inkomstuppgifter på svarsblanketten.

En tjänsteman vid JO:s expedition inhämtade inledningsvis upplysningar per telefon från biträdande avdelningschefen BB, beställaravdelningen, Enskede-Årsta stadsdelsförvaltning i Stockholms kommun. BB uppgav bl.a. följande.

Ledsagarservice upp till ett visst antal timmar är avgiftsfri för personer som är synskadade. AA får bistånd i form av ledsagarservice enligt socialtjänstlagen och betalar ingen avgift för insatsen. En skrivelse angående avgiftsberäkning skickades ut till alla personer över 65 år som hade hjälpinsatser. Skrivelsen skulle inte ha skickats till AA eftersom ledsagarservicen i hans fall är avgiftsfri. Handläggaren kommer att ta kontakt med AA i saken.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd i Stockholms kommun anmodades därefter att inkomma med utredning och yttrande. Yttrandet skulle bl.a. behandla frågan om på

vilken grund uppgifter hade inhämtats från Riksförsäkringsverket och Skatteverket. I sitt remissvar anförde nämnden följande.

När den enskilde ansöker om hjälpinsatser enligt socialtjänstlagen (SoL) skrivs en ansökan. På ansökningsblanketten finns följande text inskriven: Jag medger att stadsdelsförvaltningen får hämta uppgifter om inkomster och bidrag från Skattemyndigheten, Riksförsäkringsverket och Försäkringskassan. Uppgifter i samband med utredning och beslut kommer att registreras i stadsdelsförvaltningens dataregister. Avgift uttages enligt fastställd taxa. Vid utebliven betalning uttages dröjsmålsränta med 8 % över gällande diskonto från och med förfallodagen.

När ansökan är underskriven av den enskilde har samtycke för stadsdelsförvaltningen att inhämta inkomstuppgifter samtidigt givits.

En uppdatering av datasystemet sker i början av varje år. Ett brev skickas då ut till alla personer som finns registrerade som ärenden enligt SoL i hela staden via äldreberedningens kansli. Den enskilde ombeds att kontrollera uppgifterna samt eventuellt göra kompletteringar. Detta för att korrekt avgift ska debiteras.

Tyvärr kan systemet inte urskilja personer som inte får någon avgift, brevet går ut till alla personer som har någon form av insats enligt SoL.

Förvaltningens förslag

När den enskilde ansöker om hjälpinsatser enligt socialtjänstlagen ges samtidigt samtycke att inhämta inkomstuppgifter i och med att ansökan skrivs under. Systemet kan inte urskilja personer som inte får någon avgift. Förvaltningens yttrande överlämnas som svar.

AA kommenterade remissvaret. Till sitt yttrande hade AA fogat vissa handlingar.

Föredraganden inhämtade vissa kompletterande upplysningar per telefon från BB, som uppgav bl.a. följande. I samband med att skrivelsen angående avgiftsberäkning skickas ut till personer som har hjälpinsatser enligt socialtjänstlagen, vilket sker i början av varje år, inhämtas även vissa uppgifter om den enskildes ekonomiska förhållanden från andra myndigheter. Detta sker centralt genom datasystemet. Datasystemet kan inte urskilja de personer som inte skall erlägga någon avgift för insatsen.

JO inhämtade från stadsdelsförvaltningen AA:s ansökan om ledsagarservice som är daterad den 26 januari 2004, förvaltningens utredning och beslut av den 27 januari 2004 samt AA:s ansökan om ledsagarservice, som synes ha kommit in till förvaltningen någon gång i början av 2005, förvaltningens utredning som är undertecknad den 14 mars 2005 och dess beslut av den 2 mars 2005.

I ett beslut den 28 april 2006 anförde *JO André* följande.

AA har haft ledsagarservice sedan en lång tid tillbaka. Han erhöll tidigare ledsagarservice som en insats enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), men en ansökan om fortsatt insats enligt LSS avslogs den 12 maj 2003. Han beviljades i stället ledsagarservice som bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:453), SoL.

I en ansökan som var daterad den 26 januari 2004 ansökte AA om fortsatt bistånd i form av ledsagarservice med 15 timmar per månad samt utökad ledsagarservice

under februari och mars 2004 med upp till 15 timmar per månad. AA:s ansökan beviljades för tiden den 27 januari 2004–31 januari 2005 genom ett beslut den 27 januari 2004.

Någon gång i början av 2005 ansökte AA om fortsatt bistånd i form av ledsagarservice med 15 timmar per månad. Ansökan beviljades för tiden den 1 mars 2005–31 mars 2006 genom ett beslut den 2 mars 2005.

Enligt 8 kap. 1 § första stycket SoL får kommunen ta ut skälig ersättning för vissa stöd- och hjälpinsatser. I Stockholms kommun är ledsagarservice avgiftsfri upp till ett visst antal timmar för personer som är synskadade.

Fråga uppkommer om stadsdelsförvaltningen har varit berättigad att i början av 2005 från Riksförsäkringsverket och Skatteverket inhämta uppgifter rörande AA:s ekonomiska förhållanden.

Stadsdelsnämnden har i sitt yttrande anfört bl.a. följande.

När den enskilde ansöker om hjälpinsatser enligt Socialtjänstlagen ges samtidigt samtycke till att inhämta inkomstuppgifter i och med att ansökan skrivs under. Systemet kan inte urskilja personer som inte får någon avgift.

Vad gäller det medgivande till externa kontakter som AA skall ha lämnat vill jag anföra följande.

När AA ansökte om bistånd i januari 2004 använde han en blankett som förvaltningen tillhandahåller. I den fanns ett förtryckt samtycke till utredningskontakter som hade följande lydelse.

Jag medger att stadsdelsförvaltningen får hämta uppgifter om inkomster och bidrag från Skattemyndigheten, Riksförsäkringsverket och Försäkringskassan.

Den ansökan som AA gav in till förvaltningen någon gång under första delen av 2005 gjordes emellertid inte på förvaltningens ansökningsblankett utan den hade AA själv upprättat. AA lämnade därvid inte något samtycke till att förvaltningen skulle få inhämta uppgifter rörande hans ekonomiska förhållanden.

Följande kan konstateras. När AA ansökte om fortsatt och utökad ledsagarservice den 26 januari 2004 lämnade han, genom att underteckna ansökningsformuläret, ett generellt medgivande till externa kontakter. AA synes dock inte ha lämnat något sådant medgivande i samband med att han gav in den nya ansökan i början av 2005. Nämnden har inte behandlat denna fråga i sitt remissyttrande. Det är således oklart om förvaltningen anser sig ha kunnat inhämta uppgifterna om AA:s ekonomiska förhållanden avseende år 2005 med stöd av det medgivande som han lämnade i sin ansökan från januari 2004.

När nämnden skall fatta ett beslut om avgift kan den behöva utföra viss utredning. En allmän utgångspunkt är att en sådan utredning inte skall vara mera omfattande än vad som krävs för att få ett fullgott beslutsunderlag, och givetvis skall en utredning inte utföras om det redan från början står klart att den enskilde inte skall

erlägga någon avgift. Det medgivande som den enskilde kan ha lämnat i en förtryckt blankett om en rätt för förvaltningen att inhämta vissa uppgifter får därför som regel anses vara begränsat till sådana fall då myndigheten behöver uppgifterna för att kunna fatta ett beslut.

Oavsett hur det förhåller sig med AA:s eventuella samtycke vill jag starkt ifrågasätta om förvaltningen gjorde rätt när den inhämtade uppgifter om AA:s ekonomiska förhållanden.

AA var inte skyldig att betala någon avgift för den ledsagarservice som han erhöll under januari 2005 enligt nämndens beslut den 27 januari 2004. Uppgifterna om AA:s ekonomiska förhållanden torde således ha inhämtats för att nämnden skulle kunna bestämma en eventuell avgift för det fall AA ansökte om fortsatt ledsagarservice för resten av år 2005. Förutsättningar för att i förväg inhämta uppgifter, dvs. innan AA hade kommit in med en ansökan, har emellertid inte förelegat. Jag vill härvid reservera mig för att AA kan ha kommit in med sin ansökan om fortsatt bistånd i form av ledsagarservice innan nämnden inhämtade uppgifterna från Riksförsäkringsverket och Skatteverket. I så fall borde det dock ha stått klart för nämnden att några uppgifter inte behövde inhämtas eftersom den insats som AA hade ansökt om var avgiftsfri enligt kommunens bestämmelser.

Det är givetvis av största vikt att socialtjänsten i sin ärendehandläggning tillämpar rutiner som, med beaktande av kravet på rättssäkerhet, är så enkla och praktiska som möjligt. Detta gäller inte minst när det är fråga om sådana insatser för den enskilde som beviljas mer eller mindre kontinuerligt.

Förvaltningens förfaringssätt att, trots omständigheterna i förevarande fall, inhämta uppgifter om AA:s ekonomiska förhållanden, kan emellertid inte anses stå i överensstämmelse med lagstiftarens intentioner om att socialtjänstens verksamhet skall bygga på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Att det datasystem som förvaltningen använder sig av inte kan skilja mellan de personer som skall, respektive inte skall, erlägga någon avgift för den insats som har beviljats föranleder inte någon annan bedömning.

Nämndens yttrande är på flera punkter oklart och det är därför svårt att med utgångspunkt från remissvaret göra några mera allmänna uttalanden rörande nämndens rutiner vid inhämtande av uppgifter rörande en enskilds ekonomiska förhållanden. Mot bakgrund av vad som har kommit fram i ärendet anser jag dock att det finns anledning för nämnden att se över sina rutiner när det gäller att göra utredningar i ett avgiftsärende. Eventuellt tillämpas de aktuella rutinerna även av andra stadsdelsförvaltningar i Stockholms kommun. Jag sänder därför en kopia av detta beslut till juridiska avdelningen i Stockholms kommun för kännedom. Avslutningsvis vill jag framhålla att jag i detta beslut inte har haft anledning att gå in på frågan om kommunens rutiner för inhämtande av personuppgifter i fall som det aktuella står i överensstämmelse med bestämmelserna i lagen (2001:454) om

behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Vid en översyn av rutinerna när det gäller inhämtande av uppgifter bör givetvis även dessa bestämmelser beaktas.